

ПРОЛОГ

Навіть випадкового, побіжного погляду було досить, аби захотіти спинитися й уважніше роздивитися цю дивакувату компанію. Три чоловіки та дві жінки віком від майже тридцяти до майже вісімдесяти сиділи біля вогнища посеред занедбаного подвір'я на околиці Павлограда. Вони вмостились у стареньких кріселях навколо саморобного столу: пили вино й коньяк, їли м'ясо, рибу, сир, оливки, а стара висока абрикоса щедро обсіпала їх цвітом, ніби снігом.

Здається, вони відверто блазнювали, кожен на свій лад: сум, розпач, радість, надія, заздрість, пиша, великодушність, любов — чого лише не передавали їхні губи, очі та зморшки. Але ж ні, все було по-справжньому, бо за мить, коли сонце затуляли хмари й тіні мережили їхні обличчя, збіговисько враз ставало зосередженим і серйозним, прикипало очима до вогню — як середньовічні алхіміки в очікуванні народження із полум'я Вічної людини.

Зненацька зривався вітерець і годував їх димом — вони кашляли й тихенько лаялися, достоту як ті дитячі аніматори з пляжів Азовського моря, які сховалися від публіки на перекур і на кілька хвилин отримали змогу стати самими собою.

А коли сонце знову визирало з-за хмар, і вгамовувався вітер, і молоде весняне проміння лоскотало волосинки на обличчі й у носі, тоді вони беззахисно мружились і нагадували янголів, які випали з райського гнізда на холодну землю й тепер відігріваються біля багаття.

— Котре сьогодні число? — запитав Макс, не відводячи погляду від вогню.

Максові було двадцять сім, але його обличчя прикрасала не модна серед ровесників борода, а тонкі чорні вуса зі загнутими догори кінчиками, майже як у Сальвадора Далі. Час од часу Макс зненацька підводився з кріселя — й одразу падав у нього, наче хотів доламати старі пружини, кілька з яких визирало з-під оббивки.

— Початок квітня, — відповіла Наталя.

Вона, сорокашестирічна, мала довговиде обличчя, біляве фарбоване волосся та великі голубі очі, які контрастували зі щедро підмальованими віями, — провінційна модниця, одне слово. Від природи Наталя була доволі приваблива. Це було й зараз помітно, — як і те, що вона чимось сильно схвильована: її довгі тремтливі пальці постійно відгортали кришечку сигаретної пачки, коли раз у раз діставала сигарети.

— А все-таки? — не заспокоювався Макс.

— Запитай у Юрка, — відповіла Наталя. — Він мусить пам'ятати, коли народився.

— А й справді. Яка різниця? — змирився Макс.

Він поблукав поглядом подвір'ям, де бував уже не раз: старий будинок із червоної цегли мав три вікна з різним ступенем прозорості шиб — наче за кожною причаїлась окрема епоха. Он вісімдесяті, там дев'яності, а тут двотисячні; надгризений часом шифер; подекуди

кущі здичавілого бузку замість паркану; дерев'яний туалет із вирізаним сердечком-віконцем під дашком.

— За фактом, синку, весна, та більше схоже на осінь, — сказав Григорій.

Йому, найстаршому, було вже сімдесят сім, хоча з вигляду здавалося, що всі сто сімдесят сім. Обличчя нагадувало радше порепаний від спеки річковий глей. А ще чоловік не мав кисті лівої руки. Нібито смерті набридло чекати на Григорія і вона почала потроху забирати те, що належить їй за споконвічним правом. Григорій кілька останніх років уже не палив, бо за свій довгий вік так прокуриив легені, що, якби можна було зішкребти з них смолу, вистачило би діжку просмолити. Він просто підкурював цигарку і тримав її поміж пальцями, допоки та зітлівала.

— Ні, осінь не така, — з ніжним жалем подивилася на нього Валентина і подумала: «Ти сам як осінь. Осінній привид, який гадає, що він людина».

Валентині нещодавно виповнилося п'ятдесят п'ять — така собі пампушечка з червоними щічками та зовсім без зморщок. Охайний густий сесон — зовсім як у Мірей Матьє — викликав підозри, що то перука (зрештою, так воно й було). Валентина мала в роті менш як половину зубів, але навчилася так розмовляти і їсти, що про цей її гандж мало хто підозрював. Вона тримала в руках «Новий Заповіт» і час від часу навмання зазірала в нього чи просто погладжувала великим пальцем потерту палітурку.

— Це через сутінки пори року змішуються, — кивнув головою Юрко-Фантомас.

Він був високий, худий, круглоголовий і голомозий, достоту як Фантомас із культового французького фільму. Так його всі й називали зі самого дитинства — Фантомас, — і мало хто знав і пам'ятав його справжнє ім'я. Сьогодні був Юрків день народження, та ще і ювілей — п'ятдесят літ, — і вперше за багато років його так тепло вітали з цим святом.

— І хоча декого з вас я бачу вперше, ви здаєтеся мені найріднішими людьми — моєю сім'єю. Випиймо за вас! — виголосив Юрко-Фантомас.

І вони випили за себе.

Коли зовсім стемніло і багаття стало виразним і дуже яскравим, хтось увімкнув радіо й усі почали танцювати. Рухалися з пристрасстю, проте не поспішаючи, зі справжньою насолодою.

А потім, уже вночі, в центрі вогню ні сіло ні впало з'явилася темно-зелена восьмилітрова каструля, колишній колір якої частково зберігся лише на внутрішньому боці кришки, решта ж поверхні була така закіптюжена, що стала як благородна чорнота. У тій каструлі лежала доволі незвична річ, яку в стародавні віки називали б чаклунською. Але про те знала тільки одна людина — наш іменинник.

Ця книга складається насамперед із чоловічих історій — тобто історій, що їх розказали чоловіки: з відповідними логікою, жартами, грубощами та сентиментами. Звісно, у книжці вдалась і жінок, і кожна з них має свою видиму чи невидиму нитку Аріадни, — інакше їй бути не може, бо тоді чоловік легко зіб'ється зі свого шляху, заблукавши в тенетах власного безумства та розпачу. Почати варто з історії Григорія, бо, по-перше, він господар обійстя, де завідає наша славна компанія, а по-друге, як уже зазначалося, він найстарший.

бо бог наш — вогонь, що пожирає.

євр. 12, 29

Григорій спинився на краю пагорба, дістав із розтягнутої кишені шведки пачку «Шахтарських» і сильною хваткою вхопив зубами цигарку. В низині кутастою футуристичною змією розляглися корпуси Кірпічного заводу — саме так і тільки так його всі тут називали. Першу глибоку затяжку Григорій скерував у напрямку заводської труби, і два дими — трубний і цигарковий — злилися в один, наче якась велика, хоч і не надто усвідомлена мрія.

Того дзвінкого літнього ранку 10 липня 1974 року, коли сонце так щиро декларувало свою безмірну любов до людства, що могло ненароком когось і підсмажити, Григорія переповнювало незвичне піднесення. Почувався